

מעמקים

מעובד מתוך שיעורי הרב יצחק שפירא

ראש ישיבת 'עוד יוסף חי'

בס"ד | פרשת וירא | תשפ"ו | גיליון 68

למה כיף לראות את
ההפגנה נגד הגיוס?
שו"ת בעבודת ה'

עמוד 28

מה ההבדל בין
פסיכולוגיה לחסידות?
תורה אור ד"ה פתח
אליהו

עמוד 12

כיצד הפאסיביות של
יצחק הפכה את האמונה
של אברהם לדבר מחייב?
המהפך של יצחק
בעקידה

עמוד 6

העלון מוקדש לעילוי נשמת **יצחק עקיבא בן ראובן**

הקדמת המערכת

שבת שלום לקוראי מעמקים היקרים! לפניכם עלון חדש מלא בתוכן חסידי - מאמרי 'השכלה' ו'עבודה', והתבוננויות מרתקות.

המאמר הראשון, על פרשת השבוע, 'מהו הניסיון בעקידת יצחק?'
המאמר השני, לקוח מתוך הספר 'נשיאת הפכים', 'המהפך של יצחק בעקידה'.

המאמר השלישי והמרכזי על 'תורה אור ד"ה פתח אליהו (ו)'.

המאמר שלאחריו, מאמר שלישי מתוך מדור 'כיבוד הורים'.

ולבסוף, שו"ת בעבודת ה' על העצרת נגד הגיוס.

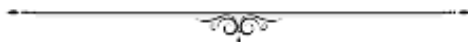
שבת שלום ומבורך, המערכת

לשאלות, הערות, ולקבלת העלון

shiurimshapira@gmail.com

או בטלפון 0537246111 - יוסף חיים

לשמיעת השיעורים בקול הלשון 0733718149

מהו הניסיון בעקידת יצחק?

כאשר אדם עושה מעשה טוב – האם עליו לחשוב על הברכה שתיוולד ממנו, או שזה לא טוב? עקדת יצחק מלמדת אותנו ששני הצדדים נכונים...

את עקדת יצחק אנחנו מזכירים הרבה פעמים בתפילה, ומסירות הנפש של אברהם ויצחק מלווה את עם ישראל לאורך כל הדורות. מה בדיוק היה הניסיון של אברהם אבינו? ומה זה מלמד אותנו בעבודת ה'?

"וירא את המקום מרחוק" - אברהם רואה את יעקב

על הפסוק "וירא את המקום מרחוק" אומר הזוהר (קכ, א) שאברהם אבינו ראה את יעקב שעתיד לצאת מיצחק. כלומר אברהם אבינו ידע שבסופו של דבר יצחק יחיה ויוליד בנים. נראה שהזוהר למד כך את פשט הפסוקים: בדרך כלל, כאשר הקדוש ברוך הוא מנסה משהו, הכתוב לא מגלה לנו מההתחלה שזהו ניסיון. אברהם אבינו נתנסה בעשרה ניסיונות, ובאף אחד לא כתוב "והאלוקים ניסה את אברהם", חוץ מניסיון העקדה. בכל הניסיונות האחרים הכתוב מספר לנו את הסיפור, ומתוך הסיפור אנו למדים שזהו ניסיון, ושאברהם אבינו עמד בו, וכדומה. אם כן, הפסוק "והאלוקים ניסה את אברהם" מלמד אותנו שה' אמר לאברהם שהוא מנסה אותו.

אם כן, שואל הזוהר, אם אברהם ידע שבסופו של דבר יצחק יחיה ויוליד בנים - מהו הניסיון כאן?

להתמסר לציווי ה' בלי חשבון

הניסיון שה' מנסה את אברהם אבינו, הוא האם אברהם יכול לעשות את מה שה' אומר לו, אף על פי שהוא יודע שזהו ניסיון בלבד. הזוהר שם מסביר שאף על פי שאברהם אבינו ידע שמיצחק עוד יצא יעקב, אף על פי כן הוא הלך לעקדה באמת, כי זה מה שה' אומר לו עכשיו לעשות. אברהם אבינו לא חשב שזהו 'הצגה' או שזה ניסיון, אלא הלך לעקוד את יצחק באמת, כאילו הוא לא יודע שעוד יצא ממנו יעקב. אברהם אבינו גם ידע שמיצחק עוד יצא יעקב, וגם הולך לעקוד את יצחק כאילו לא יצא ממנו יעקב כי כך ה'

אמר לו לעשות, ואת הידיעה הוא משאיר מרחוק. כך מסביר הזוהר שם את המילים "וירא את המקום מרחוק". אף על פי שאברהם ידע שמיצחק יולד יעקב, הוא שם את הידיעה הזו מרחוק, ולא נתן את דעתו עליה.

דווקא בגלל שאברהם אבינו עמד בניסיון, ועקד את יצחק כאילו לא אמור לצאת ממנו יעקב - דווקא לכן ה' אמר לאברהם אבינו "אל תשלח ידך אל הנער". ה' אומר לאברהם אבינו "עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה", ואתה עושה את רצון ה', ללא קשר לשאלה מה יצא מכך, ולכן כבר לא צריך לשחוט את יצחק.

העמידה של אברהם אבינו בניסיון היא זו שהעמידה בסופו של דבר את עם ישראל. הרי עם ישראל לדורותיו עומד בזכות מסירות הנפש שנלמדת מעקידת יצחק, ואנחנו פותחים את השנה בכלל, וכל יום בפרט, בהזכרת עקידת יצחק. אם כן, דווקא בגלל שאברהם עקד את יצחק כאילו לא אמור לצאת ממנו עם ישראל - זה מה שהעמיד בסופו של דבר את עם ישראל.

מה עלינו ללמוד מכך לעבודת ה' שלנו?

כאשר אנחנו עושים את רצון ה', עלינו לדעת שכל פעולה שאנו עושים לשם ה' מולידה פירות ופירי פירות. אסור לאדם לחשוב שהוא עושה מצווה, והמצווה הזו לא פועלת. אדרבה, על האדם לחשוב שכל מצווה שהוא עושה פועלת הרבה ברכה ומורידה הרבה שפע וחיים לעולם, בגשמיות וברוחניות.

אבל יחד עם זה, האדם צריך לעשות את המצווה כי זהו רצון ה', ולא כי זה מוריד ברכה לעולם. על האדם לחשוב שגם אם לא יולד כלום מן המצווה - הוא עושה אותה כי זהו רצון ה' ותו לא. האדם גם צריך לדעת שהמצווה שלו מולידה הרבה ברכה, וגם לעשות את המצווה כי זהו רצון ה' אפילו אם לא יולד ממנה כלום.

לתפוס את שני הצדדים

כשה' אומר לאברהם "שכר הרבה מאוד", אברהם עונה לו "ה' אלוקים מה תתן לי, ואנוכי הולך ערירי", וה' מבטיח לו שיהיה לו זרע ככוכבי השמים. אם כן, ברכת הזרע היא השכר של אברהם אבינו. אברהם ידע שיש שכר לפעולתו, וכמו שנולד לו יצחק, עוד יולד מיצחק גם יעקב, ועם ישראל כולו. אבל יחד עם זה, אברהם אבינו הולך לעקדה כאילו אין שום שכר לפעולתו, וזוהי העמידה שלו בניסיון.

כך גם אנחנו צריכים לעבוד את ה', ולתפוס בשני הצדדים הללו גם יחד: גם לדעת שמכל פעולה טובה נולדת ברכה לדורי דורות, וגם לעשות את המצווה מתוך התמסרות

מהו הניסיון בעקידת יצחק?

לרצון ה', כאילו אין לה שכר כלל. דווקא עשיית המצווה בצורה כזו היא זו שמולידה את הברכה, בגשמיות וברוחניות.

ה' הוא "זוכר הברית", והוא מרחם עלינו בכל הדורות בזכות עקדת יצחק. הזכירה שה' זוכר לנו את העקדה היא נתינת כח לעבוד אותו באמת, כמו שהיה בעקדת יצחק.

רוצה לשמוע
שיעורים נוספים?

נהנית?

לשמיעת שיעורי הרב במגוון נושאים:

חסידות, כתבי האר"י, פרשת השבוע, תורת הנפש, עבודת ה' ועוד

חייג לקול הלשון 073-371-8149

המהפך של יצחק בעקידה

מאמר זה לקוח מהספר 'נשיאת הפכים' שיצא לאחרונה. ספר יסודי ומעמיק זה נכתב "על קשר בין איש לאשה עפ"י הקבלה והחסידות, והשקפה ממבט של תורה על קשרים אחרים". מאמר זה הוא נכתב כנספח לספר והוא מעמיק בסוד העקדה וב'מהפך' שהתחולל אצל יצחק בעקבותיה.

מבואר בחסידות¹ שאברהם אבינו הוא מידת החסד והאהבה ויצחק אבינו הוא מידת היראה, ובעקידת יצחק הם קנו כל אחד גם את מידתו של השני: יצחק מסר את הנפש מתוך אהבת ה', ועל אברהם כתוב 'עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה'. על מנת להבין מה קרה בעקידה, ננסה להבין קודם מה היה לפני העקידה, ומה הכוונה שאברהם אבינו הוא מידת האהבה ויצחק אבינו מידת היראה.

אברהם אבינו מעורב במציאות, ויצחק אבינו חי לעצמו

חכמינו מספרים² שכאשר אברהם אבינו נתן לאנשים לאכול, הוא לימד אותם לברך – "ברוך א-ל-עולם שאכלנו משלו". כלומר האמונה של אברהם בה' מגלה שלה' חשוב כל מה שמתרחש בעולם, וה' מתערב ויוצר את כל מה שקורה במציאות. אם לאדם יש אוכל, זה אומר שה' 'חשב' עליו, ורצה שיהיה לו אוכל ורצה גם להיות איתו בקשר על ידי כך שהאדם יהיה מודע לכך שה' נתן לו את האוכל ויודה לו על כך³. האמונה של אברהם אבינו בה' מגלה את המעורבות של ה' בעולם, שהעולם לא מתגלגל ללא השגחה חס ושלום, אלא מתוך רצון אלקי.

התקינים של האדם, אלא להיפך, הודאה על כך שה' הוא המעניק לאדם את החיים מתוך אהבתו אליו (הודאה מלשון הודאה על האמת, ומלשון תודה כפשוטה).

¹ ראה, לדוגמה, ליקוטי תורה לפרשת ואתחנן ח, ב.

² בראשית רבה מג, ז.

³ כלומר עבודת האלקים איננה ריצוי של גורם עליון על מנת שהוא לא יפריע לחיים

כיוון שאברהם בא לבשר לעולם שה' ברא את העולם, אוהב אותו ורוצה להיות איתו בקשר, אברהם אבינו נעשה גורם פעיל ומעורב במציאות. הוא היה קשור למלחמות ולבריתות, למהפכת סדום ועמורה וכדומה - עד שכולם הבינו שיש כאן מישהו שפועל שכל המציאות תקרא בשם ה'.

לעומת אברהם אבינו, יצחק אבינו נראה פחות מעורב במציאות ומנסה להשפיע עליה. בכל פעם שהוא נתקל בחיכוכים עם המציאות - הוא מתרחק וחי לעצמו. כאשר מלך גרר מגרש אותו הוא הולך בלי להגיד מילה, וכאשר הפלשתים רבים איתו על הבאר הוא פשוט חופר באר אחרת. אין עליו הרבה סיפורים כמו על אברהם אבינו, לא כתוב עליו שהוא מתערב במלחמות אזוריות, וגם חכמינו לא אומרים עליו שהוא גייר את הגברים ואשתו את הנשים, כפי שהם אומרים על אברהם אבינו.

מידת היראה של יצחק אבינו

הסיבה לכך שיצחק נראה פחות מעורב במציאות היא שיצחק אבינו מחפש לשמר את האור שהביא אברהם אבינו לעולם. הוא רואה שבגילוי שם ה' ואהבת ה' בעולם יש גם סכנה, ואפשר להגיע למחשבה שאם ה' אוהב את העולם שהוא ברא, הוא אוהב גם את כל מעשי האדם, בין אם הם טובים ובין אם לא. חכמינו אומרים⁴ שיכול להיות גנב שיתפלל לה' שיצליח בגניבתו, כלומר יכול להיות מישהו שיאמין בה' ובנוכחות שלו וביכולת שלו לעזור לאדם, ואף על פי כן האדם לא מעוניין בקשר עם ה' בשביל עצם הקשר, אלא הקשר עם ה' בא לשמש את האדם לדברים שה' כלל לא מעוניין בהם. יצחק פועל בסגנון קצת שונה מאברהם: יצחק רוצה שהאמונה שאברהם הנחיל תהיה כל החיות והעונג של האדם ותשנה אותו לגמרי. אם האמונה לא הפכה את האדם ושינתה אותו, זו לא האמונה שאברהם הנחיל.

ממילא, בפועל צורת העבודת של יצחק היתה שונה משל אברהם, ובמקום להפיץ את האמונה יצחק בעיקר המחיש באישיותו את מה שהאמונה של אברהם אבינו נושאת בקרבה. הוא מרגיש שאם הוא לא יאמר זאת, האמונה שאברהם אבינו גילה תלך למקומות לא טובים. הוא רואה שאהבת ה' של אברהם אבינו עצמו מקשרת אותו לה', אבל הסובבים אותו מקבלים אותה בצורה לא נכונה, ולכן הוא מתעצם עם הקשר עם ה', ומתעסק פחות

⁴ ברכות סג, א, על פי גרסת העין יעקב.

בקשרים עם אחרים. הוא רוצה לקבל את האהבה של אברהם אבינו כפי שהיא אצלו, ולא לתת לכולם להשתמש בה כרצונם.

כלומר אם אברהם אבינו גילה את מידת האהבה, יצחק אבינו מגלה את מידת היראה. 'יראה מפני האפשרות שה' יתפרש לא נכון, ומפני האפשרות שהאהבה של אבא שלו, אברהם אבינו, תתפרש לא נכון. היראה היא הכלי לקבל את האהבה של ה' כפי שהיא.

להתמסר לגמרי לאמונה בה'

על פי האמור עד כאן ניתן להסביר את דברי האר"י⁵ שיצחק היה "רוחא דנוקבא שניתנה בדכורא... (רוח של נקבה שניתנה בזכר)... ונהפך ונעשה זכר", וכפי שביאר ה'אור החיים' הקדוש, שיצחק "היה מסטרא דנוקבא ולא היה לו נוקבא (בת זוג) עד אחר העקידה שנתעברה בו נפש הזכר" (ולכן רק לאחר העקידה נולדה רבקה, בת זוגו)⁶, ולכן גם "לא היה ראוי להוליד כי היה מסטרא דנוקבא, ובמעשה העקידה זכה לנפש הראויה להוליד"⁷:

כל עוד האדם לא התחתן הוא מרגיש שהרצונות והחלומות שלו הם ערטילאיים. יש לו הרבה שאיפות וכיוונים, אבל דווקא בגלל שפתוחות בפניו הרבה אפשרויות - באף אחת מהן הוא לא מתמקד עד הסוף. לעומת זאת כאשר הוא מתחתן, החתונה 'מכריחה' אותו לרדת אל הקרקע ולהתמקד, ולהחליט שהוא רוצה להתחתן עם אשה מסוימת ולבנות איתה בית מסויים, שבו הילדים יתחנכו לאורה של הדרך בה הם יבחרו. רק כך האדם מרגיש שהוא הצליח להוציא את החלומות שלו לפועל ולהגשים את מאווי ליבו.

הקשר בין אברהם ליצחק, כמו שכתוב בעקידה "וילכו שניהם יחדיו", הוא קצת כמו חתונה, כמו רווק שמצא את בת גילו והתחתן איתה. עד שיצחק אבינו נולד האמונה של אברהם אבינו אמנם התפשטה על פני כל העולם, אבל מצד שני אף אחד לא הרגיש שהוא מחוייב אליה ונקשר אליה כל כולו, וממילא גם האמונה נתפסה כדבר לא מחייב ולא תופס את האדם בפנימיותו. יצחק רוצה להתמסר לאמונה בקדוש ברוך הוא לגמרי, ועל כן אומרת שרה לאברהם (על הגר וישמעאל): "גרש האמה הזאת ואת בנה, כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק"⁸.

⁵ שער הפסוקים פרשת וירא על פסוק 'וה' אור החיים לבראשית יח, י.
פקד את שרה' (בראשית כא, א).
⁶ אור החיים לבראשית כב, כ.
⁷ אור החיים לבראשית יח, י.
⁸ בראשית כא, י.

על כן, בלשון הקבלה והחסידות, ספירת החסד היא ספירה זכרית, שעסוקה בהשפעה לעולם, ואילו ספירת הגבורה היא ספירה נקבית יחסית, שעסוקה בקבלת האור של החסד ובשמירתו מפני מזיקים וגורמים חיצוניים. כלומר יצחק נראה כאילו הוא פחות פעיל, כיוון שהוא עסוק בשמירת אור האמונה של אברהם אבינו ובקבלתו בצורה 'נקה' ובלי סיגים.

היה אפשר לחשוב שהיראה של יצחק 'סותמת את הגולל' על החלומות של אברהם אבינו להפיץ את האמונה לכל העולם, וכך אפשר להבין את דברי האר"י שבתחילה יצחק לא היה יכול להוליד. היה נראה שהיראה של יצחק היא יראה משתקת, ולא מולידה חיים. אבל יראה אמיתית היא 'ראת ה' לחיים', היא מולידה ומצמיחה ולא משתקת חס ושלו, וזה מה שהתברר בעקידת יצחק.

העקידה מגלה את שם ה' בעולם

בעקידה אברהם ויצחק מוכנים למסור את כל העבודה שלהם, אברהם לא יגלה את שם ה' בעולם ויצחק לא ימשיך אותו, והכל ייגמר בבת אחת כי זהו רצונו של ה'. כך אברהם ויצחק מגלים שהם לא מחפשים לעשות את מה שהם רוצים, חושבים או מרגישים, אלא רק את מה שה' רוצה, ובכך הם נעשים מרכבה לה'. כפי שאומרים חכמינו "האבות הן הן המרכבה"⁹, כלומר הם מגלים שהמעשים שהם עושים בעולם הם לא המעשים שלהם אלא בעצם המעשים של ה', ודרכם ה' פועל בעולם את הפעולות שלו. במילים אחרות, מתברר שמסירות נפש היא לא פסיבית אלא אקטיבית. בכך שאברהם ויצחק מוכנים לא לעשות כלום, בכך הם מגלים את שם ה' בעולם.

העקידה היא הנקודה שבה יצחק אבינו הכי פסיבי בכל ימי חייו (ואף על פי שיצחק מוסר את הנפש שלו בפועל, ה'שחקן המרכזי' בעקידה הוא דווקא אברהם אבינו, ויצחק פחות מורגש, כשם שהוא פחות מורגש בכל התורה, ואין עליו סיפורים רבים כמו על אברהם ויעקב), אבל דווקא העקידה נטעה אצל כל עם ישראל בכל הדורות טבע למסור את הנפש על הקשר עם ה', טבע כזה שבלעדיו לא היה קיום לעם ישראל, ולא היה מתגלה שם ה'. כלומר בעקידה מתברר שהמוכנות לא לעשות ולא לרצות שום דבר שה' לא רוצה

⁹ בראשית רבה פב, ו.

בו היא זאת שיוצרת את האפשרות לפעול בעולם הרבה פעולות של חסד ושל גילוי אור ה¹⁰.

מהעקידה והלאה יצחק לא התחיל להיות יותר מעורה בענייני העולם, אבל התברר שאף על פי שלמראית עין נראה שיצחק לא פעיל כמו אברהם אבינו, מתחת לפני השטח דווקא הפסיביות כביכול של יצחק וההתמסרות שלו לקדוש ברוך הוא מולידים ומצמיחים חיים בעולם. כלומר ה'רוחא דנוקבא' של יצחק, ההתמסרות הטוטאלית שלו לקדוש ברוך הוא, היא באמת 'נפש הזכר', שפועלת ומביאה הרבה ברכה לעולם. העולם רואה איך הקשר של יצחק לה' גורם ליצחק כל כך הרבה חיות, עד שלא מעניין אותו שום דבר אחר בעולם, וזה גורם גם לכל העולם לרצות חיות וקשר כזה. בתחילה עקידת יצחק יוצרת אצל עם ישראל טבע של מסירות נפש, ובהמשך עם ישראל יהיה אור לגויים, וכל העולם יחפש להיות שותף לקשר עם ה'. מההבנה הזאת נולדת רבקה.

יצחק ורבקה

רבקה מתוארת בפסוקים כאשת חסד פעילה ונמרצת. היא שואבת מים לבדה לא רק לאליעזר, אלא גם לכל עשרת גמליו. אבל כאשר רבקה רואה את יצחק מתפלל וכביכול לא עושה כלום מלבד זאת, לא שואב מים ולא מכניס אורחים ולא נלחם למען הצדק וכו' - היא נופלת מעל הגמל. רבקה מרגישה שהמקור לכל הפעילות הנמרצת שלה הוא התפילה ומסירות הנפש של יצחק.

כך זה גם בסיפור עם הברכות של יצחק ליעקב. בקריאה ראשונה נראה שרבקה היא הפעילה, והיא זאת שגורמת ליצחק לעשות את מה שהיא רוצה. אבל כאשר מתבוננים שוב שמים לב שרבקה טורחת מאוד רק בשביל שיצחק יברך. כלומר ברור גם לרבקה וגם ליעקב ועשיו, וגם לכל מי שקורא את הפרשה הזאת, שהברכות של יצחק - שכביכול לא עושה כלום מלבד לברך - 'ביאו ברכה גדולה. וכמו שאומרים חכמינו¹¹ שאנשים באותו הדור העדיפו את זבל פרדותיו של יצחק על פני כספו וזהבו של אבימלך, כלומר הברכה שורה אצל יצחק ללא פרופורציה לפעילות שלו, כמו שהשדה שלו נתנה יכול פי מאה ממה ששדה כמותה אמורה לתת.

הוא זה שיוצר את החסד ואת הגילוי של אור ה' בעולם.
¹¹ בראשית רבה סד, ז.

¹⁰ כלומר הגבורה היא לא רק כלי לקיבול אור החסד כפי שהוסבר למעלה, אלא גם להיפך: השורש של הגבורה, מסירות הנפש,

היראה וה'רגישות' של יצחק גורמות לו לחפש כל הזמן שהקשר בינו לבין ה' יהיה אמיתי, ולא חיצוני או שטחי, והרגישות הזו גורמת לו לשלול כל דבר שהוא לא בטוח שמבטא לגמרי את רצון ה'. עד העקידה יצחק אבינו היה עסוק בהשתוקקות לה', ובעקידה התבררו לו שני דברים: ראשית, התברר לו שה' רוצה בהשתוקקות שלו, ושמח בה, אף על פי שהיא באה לכאורה על חשבון פרסום האמונה בעולם. יותר מזה, ה' רוצה שהתשוקה של יצחק תבוא לא רק על חשבון פעילות בעולם, אלא אפילו על חשבון החיים עצמם, עד כדי מסירות נפש, שהרי הוא בוחר בו למסור את נפשו. שנית, ה' רוצה את החיים של יצחק, אבל רק כאשר ה' רוצה בחיים שלו מתברר שהם יכולים לבטא את הקשר עם ה'. כלומר רק כאשר יצחק אבינו מוסר את עצמו לה', ומחליט שכל דבר שה' לא רוצה אותו גם יצחק לא רוצה אותו, אפילו אם זה החיים - רק אז החיים של יצחק הופכים להיות חיים שה' מתגלה בהם. מכאן והלאה יצחק יכול להתחתן ולהוליד, כלומר הוא יכול לומר שה' רוצה את המעשים שלו ונוכח בהם.

רוצה לקרוא
עוד?

נהנית?

מגוון חוברות של הרב למכירה בנושאים
שונים באתר ישיבת עוד יוסף חי או בטלפון

058-5277247

תורה אור ד"ה פתח אליהו (1)

ביום ראשון אור לה' חשוון התחלנו ללמוד בשיעורים השבועיים את המאמר היסודי ד"ה פתח אליהו (המאמר נלמד גם בשנים קודמות וחלקם התפרסמו בפרשת וירא בשנה שעברה, המעוניין בסיכומים הישנים יכול לקבלם במייל shiurimshapira@gmail.com). בשיעור הראשון למדנו את שני הפסקאות הראשונות של המאמר (עד "וזהו אנת הוא"), וביום ראשון שלאחריו (אור לי"ב חשוון) התקדמנו עוד, ובעז"ה ביום ראשון הקרוב אור לי"ט חשוון מתכננים לגמור. כאן אנו מגישים לפניכם את השיעור הראשון, ושאר השיעורים בעז"ה יפורסמו בהמשך.

פתיחה- המבנה הטכני של "פתח אליהו"

לפני שנלמד את המאמר עצמו של אדמו"ר הזקן, נקרא קצת את הדברים מהמקור בתיקוני הזהר (שגם מובא בסידור) כדי שיהיה לנו ציור כיצד אדמו"ר הזקן למד את איך שהאר"י למד את התיקונים. כשקוראים את "פתח אליהו", יש כאן כמה מושגים מקבילים, וצריך להבין למה כל פעם הוא משתמש בדימוי אחר ומה הוא מוסיף.

"פתח אליהו ואמר, רבון עלמין דאנת הוא חד ולא בחושבן, אנת הוא עלאה על כל עלאין, סתימא על כל סתימין, לית מחשבה תפיסא בך כלל, אנת הוא דאפיקת עשר תקונין, וקרינ לון עשר ספירין¹²... [נדלג קצת, אחרי שהוא קרא לספירות 'תיקונין' הוא פתאום קורא להם בשם חדש "גופים"] לבושין תקינת לון, דמניהו פרחין נשמתין לבני נשא. וכמה גופין תקינת לון, דאתקריאו

בחוברת האר"י החי). המשל הזה של האור לא כתוב בתורה, אבל בספרי הקבלה הוא הפך להיות פתאום חלק מהתיאור. אז יש כמה וכמה מקומות שהוא מסביר למה המקובלים החליטו להשתמש במשל של אור על אף שזה לא מופיע בתורה, יש לו ביטוי "ניתנה רשות לחכמי האמת" להגיד משל של אור (ראה על כך באריכות בספר 'השער' עמ' 327 והלאה).

¹² עניין זה, שה'תיקונין' בעצם נקראים "ספירות", מוסבר במקומות אחרים באדמו"ר הזקן, אך במאמר שלנו הוא לא בא להסביר אותו (אלא רק קצת ברמז). נגיד כאן בקיצור שמה שבד"כ קוראים להם ספירות זה מלשון ספיר-אור, כי אנחנו משתמשים במשל של אור כדי לתאר עניינים באלקות, כמו שאומרים "אור אין סוף" וכדו' (ראה על כך, ועל האמור בהמשך ההערה, באריכות

גופין לגבי לבושין דמכסין עליהון [הוא אומר שיש לספירות "לבושין", וללבושין האלו יש "גופין", כלומר כעת הספירות נקראים "גופין"].

אדמו"ר הזקן ידבר במאמר על כך שמצד אחד אני קורא לזה תיקונים, ומצד שני אני קורא להם גופים. ובנוסף יש פה גם לבושים, וצריך להבין מהו היחס בין הדברים. וכמו שנראה:

פתח אליהו אתה הוא חד ולא בחושבן אתה הוא דאפיקת עשר תיקונים כו'. להבין ענין זה למה נק' י' ספירות בשם תיקונים¹³ צריך להקדים ביאור ענין מהות הנפש.

כי הנה הנפש מצד עצמה היא אור פשוט בלי התחלקות שכל ומדות.

והשכל והמדות שלה הן בחי' לבושין לנפש, שהנפש יש לה שכל ומדות, אבל אינן מהות ועצמיות הנפש¹⁴, אלא שהן נקראין בשם "תיקונים" שהנפש מתתקנת ומתלבשת בהן, וכמו שתרגם אונקלוס ע"פ "לא ילבש גבר שמלת אשה" "לא יתקן גבר בתיקוני אתתא".

ועניין תיקון הוא מלשון תכשיט שמתקשט בו ומתפעל ממנו, והרי מתאחד עם תכשיט זה כאילו הוא מוּפּוּ ממש.

וכמו הנפש עם הגוף, שעם היות שהגוף הוא לבוש לנפש, מ"מ הרי הנפש מתפעלת ממקרי הגוף, שכשהגוף נוקף אצבעו מרגשת הנפש, וכן מה שעולה ברצון הנפש לפעול איזה פעולה באיברים, האיברים נשמעים לרצון זה תיכף ומיד כשעולה ברצונו לעשות הפעולה, הרגל להלך בו כו', בלי שום קדימות התפשטות והמשכת המחשבה מהמוח ברגל, שא"כ היה איזה שיהיו זמן מה והרי אינו שוהה אפילו רגע אלא מיד שעולה ברצונו כו'.¹⁵ אך אין

בע"ח ש"ה פ"ה), אבל השכל והמדות עם היות שהן בחי' לבושין – אינן לבושין נפרדין ממש, אלא כמו בחי' כלים דאצי', ד"איהו וגרמוהי חד" כו' ולכן נקראין בשם עצמיות ולא עצמיות ממש).

¹⁵ מה שהאברים נשמעים לרצון הנפש "תיכף ומיד כשעולה ברצונו לעשות הפעולה", "ואינו שוהה אפילו רגע", איך מסבירים את זה היום? היום המשל הזה יותר משוכלל מאשר פעם. בגוף יש שני מרכזים, מרכז אחד של המוח ומרכז אחד של הלב. הלב פועל בצורה מכנית, יש דם שנמצא בלב והוא נשלח לכל האברים ועובר ממקום למקום; אבל המרכז היותר חשוב הוא המוח,

¹³ אדמו"ר הזקן מתאר את זה בצורה שהעשר ספירות נקראות עשר תיקונים. אע"פ שבתיקוני זוהר זה הולך הפוך, יש 'תיקונים' והם נקראים "ספירן", בכל אופן הביטוי הפשוט יותר הוא עשר ספירות, והוא שואל מדוע הם באמת נקראים "תיקונים".

¹⁴ במקור כתוב שם בסוגריים: (ומ"ש בתניא שהנפש עצמה מתחלקת לשכל ומדות, שהם נקראים עצמיות הנפש – אין זה אלא לגבי מחשבה-דבור-ומעשה שהן לבושין נפרדין ממש ממהות הנפש, שהן בחי' בריאה-יצירה-עשיה (תקוני זוהר סח:). שע"ז אמר לבושין תקינת לון כו' דאינון ב"ע (ראה

זה אלא מפני שהגוף מתאחד עם הנפש והנפש פועלת בו כרצונה כאילו היה עצמותה ומהותה ממש, ואף שהגוף הוא לבוש הנפש מ"מ הוא מתאחד עם הנפש.

לפני שנסביר את הדברים, קודם כל נשים לב למילים שהוא בא להסביר:

הוא מתייחס פה לכל המילים שאמרנו לפני כן (הוא מסביר ממש בקצרה, תוך כדי הדיבור), הוא מסביר מה זה "תיקונים", מה זה "לבושים" ומה זה "גופים" (רק את המושג "ספירות" הוא לא מסביר, כמו שאמרנו¹), הוא ממקם אותם אחד ביחס לשני ומסביר מה

אל זה לא משל סתם, זה משל אמיתי לגמרי, בגלל שזה מה שהגוף קולט ויכול לתפקד עם זה כדי שהנפש תוכל לשרות בתוכו. כלומר שבאמת הוא כלי אמיתי. והוא לא רק משל תודעתי, אלא משל תודעתי אמיתי בגלל שהוא כלי אמיתי. הוא באמת כלי שיכול להכיל את הנפש בתוכו אחרת באמת אי אפשר.

מה שאדמו"ר הזקן מכנה הרבה פעמים את האור כמשל גשמי. האור הוא משהו גשמי. זה משהו מיוחד, שה' עשה בתוך הגשמיות. בפרשת בראשית זה הפוך, הדבר הראשון בגשמיות ממנה הכל מתחיל הוא אור. אחר כך הוא כבר נהיה מורכב יותר. אבל הפשיטות של הכל זה אור. אחרי זה הכל מתחיל.

שאלה: אפשר לקרוא לזה ממוצע? הרב: לא צריך לקרוא לזה ממוצע, זה כלי כמו שהעין היא כלי לראות והאוזן הוא כלי לשמיעה, המוח הוא כלי בשביל לתפוס שיש דבר כזה נפש, שהנפש יכולה להיכנס בו. והמיוחד בנפש שהיא פשוטה, כמו שגם האור הוא פשוט. יש משהו בגשמיות שהוא פשוט, שהוא באמת דומה לנפש. ולכן הוא יכול להיות כלי אליה. וככול שהמדע מבין מה זה אור, ככה המשל נהיה יותר מוצלח. פה הוא אומר "בלי שיהוי" ואחרי שפתאום במדע למדו את המהירות של האור, אפשר לחשוב שהוא לא צודק, אבל אח"כ באה תורת היחסות ואמרה שהוא כן צודק, ההאמת היא שאין הגבלה לאור, המהירות שלו היא אינסופית, אין משמעות של זמן מבחינת האור. אז זה מחוויר את המשל עוד יותר בדקות והרבה יותר מכוון. שאלה: מה הכוונה שהנפש מתלבשת באור? הרב: אתה יכול לקרוא לזה 'אנרגיה' אם זה יותר יעזור לך.

המח לא שולח משהו גשמי, אלא הוא שולח זרמים חשמליים. זה משהו שמצד עצמו אין לו זמן, ביחס לזמן זה בלי שום שיהוי (אמנם זה לא לגמרי מדויק, יש מוליכים שהם קצת מעכבים, וגם מהירות האור אפשר להגיד שהיא מוגבלת בזמן. אבל עצם זה שזה לא עובד כמו המכניקה אלא זה עובד כמו אור, זה דימוי מאוד יפה למה שהוא כותב פה).

שאלה: כשאתה הופך את זה למושגים מדעיים, חשמל וכ' זה מפספס את מה שהוא בא לומר פה על ההתאחדות. שהרי החשמל לא קשור דווקא לאחדות.

הרב: נניח הכוס הזו, היא קיימת ככוס בגלל שעוברים פה זרמים חשמליים. מה שמחזיק את הכוס ככוס זה גם הכח האלקטרו-מגנטי. אז מצד זה אפשר להגיד שהכל פה חשמל, וגם הכל פה אחדות במובן הזה, בכל אופן ככוס היא לא מתפקדת כמו מוח ואיברים. זה שיש צורה לכוס והצורה קיימת בגלל הקשרים האלקטרו-מגנטיים זה נכון אבל זה לא ניכר בתפקוד. ואילו האדם מתפקד ככה, אפילו בבעלי חיים זה ככה, לזה זה דומה. יצור אורגני משתמש בדבר הזה שנקרא אור, הוא לא רק משתמש במכניקה שיש בגוף, הוא גם משתמש בצורה הזו, זה מה שמחודש פה. זה בעצם להגיד שכשהנפש נכנסת לתוך הגוף, אז לגוף יש כלי שהוא מותאם למשהו כמו הנפש. וזה האור, אחרת זה באמת לא נתפס בו, לכוס אין את זה, אם זה היה לכוס היא הייתה יכולה לתפקד כמו בעל חיים. זה שיש לי בתוך הגוף מוח, מערכת עצבים, כל המערכת המשוכללת הזו אומרת שיש לי כלי שדרכו הנפש יכולה להשתקף, בגלל שהכלי הזה מותאם לזה, וזה משהו באמת מיוחד. אין את זה בדברים אחרים. לכן זה באמת משל אמיתי, זה לא סתם משל.

אתה יכול לחשוב שמה שאמרנו שזה נקרא ספירות, אתה יכול להגיד שזה איזה משל.

כל אחד מהם אדומר. תוך כדי שהוא ממקם אותם, הוא גם מתרץ קושיא מאוד קשה בפתח אליהו.

הנפש הפשוטה

קודם כל נסביר מה הוא אומר: הנפש עצמה היא פשוטה לגמרי ("הנפש מצד עצמה היא אור פשוט"), כשאומרים "פשוטה" הכוונה להגיד שהיא לא מורכבת מחלקים (וכמו שהוא מיד ממשיך "בלי התחלקות שכל ומדות"), זה נקרא שהיא פשוטה. לדוגמא אם אני מסתכל על מכונית, אני אומר שמכונית היא דבר מורכב מהרבה חלקים שאמנם הם מהווים משהו עם תכלית כללית אחת שמאגדת את הכל, אבל המכונית עצמה היא מורכבת. וכן אם אני מסתכל על האדם, הגוף שלו עם כל הפרטים שיש בגוף הוא מורכב מהמון חלקים. אבל כשאני מסתכל על הנפש שנמצאת בתוך הגוף, הנפש מצד עצמה היא פשוטה ולא מורכבת מחלקים.¹⁶

הרבה פעמים עצם השוני בתפיסה בין חסידות לפסיכולוגיה הוא כמה לשים לב וכמה בכלל לתפוס את הנפש כמורכבת או כפשוטה. או, במילים אחרות – האם לתפוס את היחס בין השכל לנפש כאילו הנפש היא פשוטה, והשכל הוא חלק מתוך הנפש (שצריך להבין מהו), כלומר למרות שהנפש היא פשוטה השכל הוא חלק ממנה. או שאני מבין אחרת, שהנפש היא לא פשוטה אלא היא מורכבת ומחולקת להרבה תכונות, והשכל יכול לתפוס את כולם. יש לו תמונה כללית שהוא יכול לתפוס את כל הפרטים. כמובן שבחסידות מסתכלים שהנפש היא דבר פשוט והשכל הוא חלק מחלקי הנפש. והוא לא מעל הנפש, אלא הפוך, הוא מתחת לנפש. ומתוך זה שיש נפש יש חלקים לנפש (אמנם צריך להסביר את הנקודה הזו – אם זה משהו פשוט, איך נהיים חלקים? אך בסופו של דבר יש את הפשיטות של הנפש ויש את החלקים של הנפש). ככה זה בחסידות. לעומת זאת בחשיבה הפשוטה של הפסיכולוגיה – או שלא חושבים ככה אלא חושבים הפוך, או שמתעלמים מהחלק הזה שהנפש היא פשוטה, לא משנה כך או כך.

לימוד החסידות והקבלה (פתח אליהו זהו מאמר יסודי בקבלה), מושתת על כך שהנפש היא פשוטה, ועל גבי זה שהיא פשוטה יש חלקים (שכאמור, צריך להבין

¹⁶ עניין זה, שהנפש פשוטה, מצד אחד הוא עניין פשוט, ומצד שני הוא קשה להשגה. ודווקא בגלל שהוא פשוט, הוא קצת קשה להשגה. למה? כי הרבה פעמים כאשר אני משיג משהו אני מחלק אותו לחלקים. אני תופס כל פעם חלק אחד וממילא אני יכול להבין. מה זה להשיג? להשיג הכוונה שאני מקיף את הדבר. כאשר אני מקיף את הדבר שאני משיג אני כל פעם לוקח חלק אחד מהדברים שאני לומד, אני תופס אותו ועובר לחלק הבא. אבל הנפש שהיא פשוטה, אני לא יכול להשיג אותה, כי כאשר אני בא להשיג אותה אני צריך לומר שהיא מחולקת לחלקים, ואת זה אי אפשר לומר. ולתפוס פשוט את כל הנפש מבלי לחלק אותה לחלקים אני גם לא יכול, כי השכל עצמו הוא רק חלק מתוך הנפש, והנפש היא קודמת לו, אז יש לו בעיה לתפוס את מה שקודם לו וכולל אותו בתוכו.

זו נקודה מאוד חשובה ויסודית, על מנת לחדד אותה נעמיד אותה מול החשיבה של היום. זה לא פשוט שהחשיבה של היום חושבת ככה, לדוגמא, בפסיכולוגיה כשמנסים להשיג עם השכל שלי את האישיות שלי הכוונה היא שהשכל הוא כאילו מלמעלה, והוא מסתכל על האישיות כמו מכונית (דהיינו כמו משהו שיש לו המון פרטים), היא מורכבת מחלקים, ואני מנסה לתפוס את החלקים.

שכל ומדות – תיקונים

אע"פ שהנפש עצמה היא פשוטה ואינה מורכבת מחלקים (ו"בלי התחלקות שכל ומדות"), יש לנפש שכל ומדות (וצריך להסביר איך זה מסתדר כמו שהארחנו בהערה 3) ולהם הוא קורא "תיקונים" ("שהנפש יש לה שכל ומדות, אבל אינן מהות ועצמיות הנפש, אלא שהן נקראין בשם תיקונים"). כלומר למה שכתוב בזוהר שיש תיקונים, ההקבלה בנפש של האדם היא השכל והמידות. הוא מסביר שתיקונים היינו תכשיטים. ואיך הוא מסביר מה זה תכשיטים? הוא אומר שזה כמו גוף ("הרי מתאחד עם תכשיט זה כאילו הוא מגופו ממש. וכמו הנפש עם הגוף"). צריך להבין למה, זה מפתיע, המשפט הזה קצת לא ברור. לכאורה הוא אומר את זה כי ה'פתח אליהו' קורא לזה פעם אחת תיקונים ופעם אחת גופים, אז עכשיו צריך להבין למה ה'פתח אליהו' אומר את זה, ולמה הוא חושב שזה הגיוני שהספירות נקראים גם תיקונים וגם גופים.

מחדו"מ - לבושין

חוץ מזה הוא הסביר שיש פה גם לבושים, שהם מחשבה דיבור ומעשה (בסוגריים, שהכנסנו להערה 2, "מחשבה-דיבור-ומעשה שהן לבושין נפרדין ממש ממהות הנפש... שע"ז אמר לבושין תקינת לון"). הם לא השכל ומידות עצמם אלא הם מלבישים על גבי השכל והמידות. עיקר הלבוש של השכל הוא מחשבה, ועיקר הלבוש של המידות הוא הדיבור והמעשה (כמבואר בפרק ד' בתניא).

שכל ומדות – תיקונים או גופין?

מה יוצא פה? עכשיו אני רק מסדר בצורה טכנית בלי עדיין להסביר את התוכן כל כך. מחשבה דיבור ומעשה הם כמו לבושים שמלבישים על השכל והמידות, ולעניין הזה השכל והמידות הם נקראים "גופים" (וכלשון ה'פתח אליהו' "דאתקריאו גופין לגבי לבושין דמכסין עליהון")¹⁷; ומצד שני אמרנו שהשכל והמידות הם כמו תיקונים לגבי הנפש, ומהצד הזה לא שייך לומר שיש על זה לבושין, שהרי הוא מסביר ש"תיקון הוא מלשון תכשיט" ובן

שם). גוף ונפש הולך כאן ביחד כמעט, הם האדם עצמו שמורכב מגוף ונפש ביחד. כשיש לבושים על האדם הוא לא מתלבש רק בתור גוף אלא הוא מתלבש בתור נפש וגוף ביחד, זה שיש לו נפש וגוף זה גורם לכך שהוא צריך לבוש.

איך זה פועל). והשכל הוא חלק שיוצא מתוך הפשיטות הזו של הנפש.

¹⁷ בתניא (בפרק ד', (המובא בסוגריים שהובאו בהערה 2) המחשבה-דיבור-ומעשה נקראים לבושי הנפש, ואז יוצא שהשכל והמידות נקראים חלק מהנפש (ראה בהערה

אדם לא מתלבש בלבושים על גבי התכשיטים שלו. לכן אי אפשר להגיד שזה לבושים לגבי תיקונים.

אז מה הוא רוצה להסביר פה? הוא רוצה להסביר שמה שהשכל והמידות נקראים תיקונים זה לגבי פשיטות הנפש. ומה שהם נקראים גופים זה לגבי הלבושים שמכסים עליהם. זה הסדר. זאת אומרת שלספירות יש שני שמות. שם אחד הוא מה שהם נקראים "תיקונים" לגבי פשיטות הנפש (או איך שזה נקרא בנמשל: א"ס, המאציל), ושם שני הוא מה שהם נקראים "גופים" לגבי מחשבה דיבור ומעשה שהם הלבושים של הנפש (או איך שזה נקרא בנמשל: עולמות ב"ע).

עד כאן המבנה הטכני של איך שאדמו"ר הזקן לומד את הפתח אליהו, אך עכשיו אני אוסיף עוד משהו: זה לא רק עניין של שינוי השם, זה לא רק שאני יכול לקרוא לזה לפעמים תיקונים ולפעמים גופים, תלוי ביחס למה, אלא זה עצמו – האם הוא מתייחס לספירות כך או שהוא מתייחס לספירות כך – זה באמת משהו מהותי לספירות. כלומר יש לספירות שני עניינים: יש מה שהם תיקונים לגבי עצמות הנפש, ויש מה שהספירות הם גופים לגבי הלבושים שעליהם. אלו שני עניינים שאת שניהם צריך לתפוס כאן, ובהמשך נראה כיצד הוא באמת מסביר אותם.

נשאל עוד שאלה שתסביר את העניין: מה באופן פשוט יותר קרוב לאדם, הלבושים שלו או התכשיטים שלו? באופן פשוט אם היו גונבים לאדם את הלבושים שלו זה היה לו הרבה יותר מורכב מאשר אם היו גונבים לו את התכשיטים. להסתדר בלי תכשיטים אפשר, אך להסתדר בלי לבושים זה מאוד קשה. אז מדוע אם כן פה זה מצטייר כאילו לבושים זה משהו רחוק ותכשיטים הם משהו קרוב?

התירוץ לזה הוא פשוט, נגיד אותו עכשיו למרות שנראה שבתוך המאמר זה יותר מורכב להסביר את זה: איפה המרחק יותר גדול? בין הפשיטות של הנפש לשכל ולמידות, או בין השכל והמידות למחדו"מ? באופן פשוט המרחק בין הפשיטות של הנפש לשכל ולמידות הוא יותר גדול מאשר המרחק בין השכל והמידות למחדו"מ. לכן כשהוא אומר "תיקונים" (לגבי היחס שבין פשיטות הנפש לבין השכל והמידות) הוא באמת בא להסביר עד כמה שזה רחוק יותר. אם הייתי אומר רק נפש גוף ולבוש – היתה לי בעיה, כי הסדר לא היה משקף מה יותר רחוק, שהרי באופן פשוט המרחק בין הלבושים לגוף הוא הרבה יותר מאשר המרחק בין הגוף לנפש (שהרי הלבוש הוא כלל לא קשור לגוף, הוא לא 'מתאחד' איתו כמו שהנפש מתאחדת עם הגוף). אז אם היה כתוב רק נפש גוף ולבוש היה מצטייר לי שהמרחק בין מחדו"מ לבין השכל והמידות הוא הרבה יותר גדול מאשר המרחק בין

השכל והמידות לבין הנפש. וכדי שזה לא מה שיצטייר לי הוא מתאר את המרחק בין עצמיות הנפש לשכל ומידות על ידי תיקונים, ואז זה יוצא מסודר.

אבל בשביל זה אני צריך שני דימויים, כדי שהפרופורציות יהיו מצוירות לי בראש, אני חייב לחלק אותם לשני חלקים. אחרת הפרופורציות יתעוותו לי ואני לא אצליח להכיל בתוכי את הציור שיש פה, אפילו אם אני אשתמש במשל פשוט של נפש גוף לבוש שהוא משל אמיתי ומשל מצוין, אם אני אגיד רק את המשל הזה יתעוות לי משהו בחשיבה שלי כמו שאמרנו. וכמו שאמרנו קודם אלו שתי מערכות יחסים שבאמת צריך לדבר עליהם בנפרד ולכן יש להם שמות נפרדים: לבושים לגבי הגופים ותיקונים לגבי הנפש, ואין לנו ציור אחד.

ה' מתפעל מהעולם או לא

אמרנו דברים טכניים יותר כדי שלאט לאט התמונה תתחיל להתבהר, עוד לא הסברנו אלא רק 'עשינו טבלאות', עכשיו הוא יסביר את הדברים יותר. רק לפני שנמשיך הלאה נגיד עוד קושיא אחת:

באופן כללי במאמר הזה כתובים דברים שהם ממש הפוכים ממה שכתוב בהרבה מאמרים, לדוג' מה שהוא אומר כאן במאמר שהחיבור שיש בין הנפש לבין הגוף הוא משל לחיבור בין האלוקות לבין העולמות – לכאורה סותר הרבה מאוד מאמרים, בהרבה מאמרים כתוב שאע"פ שיש בחז"ל דימוי כזה שהקב"ה ממלא את העולם כמו שהנפש ממלאת את הגוף בכל זאת "שלא תעלה על דעתך שהשמים וכל צבאם, והארץ ומלואה הם דבר נפרד בפני עצמו, והקב"ה ממלא כל העולם כהתלבשות הנשמה בגוף... אך באמת אין המשל דומה לנמשל כלל..." (שער היחוד והאמונה פרק ו'¹⁸). ובפרט העניין הזה שכתוב כאן שמה שהנפש היא מתפעלת ממקרי הגוף, זה ג"כ משל לאלקות, על זה דאמו"ר הזקן חוזר הרבה מאוד פעמים שבאמת באמת הקב"ה לא מתפעל ממקרי הגוף.

בכל אופן בפתח אליהו יש דימוי אחר, הדימוי הוא "חסד דרועא ימינא גבורה דרועא שמאלא, תפארת גופא וכו'", מה זה אומר? שהאלקות היא מתאחדת עם הספירות כמו שהנשמה מתאחדת עם הגוף. ואדמו"ר הזקן מדגיש מה זה אומר, באיזה עניין זה דומה?

וכע"ז בגמ' ברכות י. "מה הנפש ממלאה את הגוף כך הקב"ה ממלא את עולמו" (וראה בנפח"ח ש"ב פ"ה, ובהערות של הפירוש של הרב יואל כהן על שער היחוד והאמונה שם).

¹⁸ וראה ב'זה השער' עמ' 132, שם מבואר לאיזה עניין כן משתמשים במשל של נשמה בגוף לגבי היחס בין ה' לעולם. ובכך מוסבר מדוע חז"ל כן אומרים (מדרש תהלים קג.

"הרי הנפש מתפעלת ממקרי הגוף, שכשהגוף נוקף אצבעו מרגשת הנפש...". זה מפתיע, שפה נראה שבאמת זה כן משל טוב לאלקות שהנפש מתפעלת ממקרי הגוף. אז יוצא שהקב"ה מתפעל מהלבושים?¹⁹

מתי הגוף נחשב מאוחד עם הנפש ומתי הוא כזולת

וכמו"כ יובן עד"ז ענין השכל והמדות של הנפש, שהן ג"כ רק בחי' תקונין ולבושין שהנפש מתתקנת ומתלבשת בהן, והן כלי הנפש שבהן ועל ידן פועלת הנפש כגרזן ביד החוצב בו, לאהוב במדת האהבה ולהשכיל בחכמה בו, שכל זה וכיוצא בזה הוא רק פעולת הנפש והתפשטותה, שאינן אלא מונח לזולתה, אבל הנפש מצד עצמה היא למע' מכל הבחי' הללו.

רק נשים לב איך הוא מסביר, קודם (כשהוא דיבר על הדימוי של השכל והמדות לגוף) הוא אמר שהנפש מתאחדת עם הגוף, ומתפעלת ממקרי הגוף, ועושה פעולה בלי שיהיו של זמן. אך כאן (כשהוא חוזר למשל שמדמה את השכל והמדות לתיקונין) פתאום הוא אומר ש"הן כלי הנפש שבהן ועל ידן פועלת הנפש כגרזן ביד החוצב בו, " מה זה גרזן ביד החוצב בו? זה שני דברים נפרדים לגמרי²⁰. הוא בעצם לוקח את ה'תיקונים' שהם הכי קרובים לנפש (וכמו שאמר קודם שהאדם "מתאחד עם תכשיט זה כאילו הוא מגופו ממש") ואומר שזה בא להמחיש את המרחק הגדול, שזה כגרזן ביד החוצב. מה זה קשור בכלל? מקודם הוא ניסה להסביר שתכשיט הוא כמו גוף ועכשיו פתאום הוא רוצה להסביר שתכשיט הוא כמו גרזן?! אז מה הוא רוצה להגיד?

לפני שהנפש מתאחדת עם הגוף ואחרי שהיא מתאחדת

הוא ממשיך ואומר שכל השכל והמידות שיש לאדם הם כתוצאה מכך שהנפש מתייחסת לזולתה "רק פעולת הנפש והתפשטותה, שאינן אלא ממנה לזולתה". מי זה

גם בנפש היא לא מתפעלת ממקרי הגוף, זה באמת עוזר כדי לקחת את הנפש ולדמות אותה לקב"ה. אבל פה כתוב הפוך, כתוב פה שגם אצל הקב"ה יש משהו שדומה לנפש בעניין הזה שהוא כן מתפעל ממקרי הגוף.²⁰ הוא לקח את המושג הזה מהפסוק "היתפאר הגרזן על החוצב בו, אם יתגדל המשור על מניפו", שבא לדבר על המרחק בין הגרזן לחוצב בו.

¹⁹ שאלה: אפשר אולי לומר שיש בנפש שני רבדים, רובד אחד יותר חיצוני שהוא מתפעל ממקרי הגוף, ויש גם את הרובד הפנימי יותר שאינו מתפעל ממקרי הגוף. תשובה: גם זה כתוב, יש מקומות שהוא אומר שגם בנפש יש עצמיות הנפש שהיא באמת לא מתפעלת ממקרי הגוף ויש את החלק שכן מתפעל. אבל זה לא עוזר למה שאמרנו עכשיו. להגיד שגם בנפש יש מקום שהוא משל לאלקות כי

זולתה? באופן פשוט הזולת פה זה הגוף.²¹ לפי זה מתורצת הקושיא שהקשנו, השכל והמדות הם באמת גם כמו גוף ביחס לנפש וגם כמו "גרזן ביד החוצב", ואין כאן שום סתירה, כי באמת היחס בין הגוף לנפש הוא כמו גרזן ביד החוצב, הנפש מתייחסת לגוף כמשהו שהוא זולתה ולא אחד איתה.

הוא רוצה להגיד שיש שתי צורות להסתכל על היחס בין הנפש לגוף. אני יכול להסתכל על הנפש כפי שהיא בפשיטות שלה ואז הגוף הוא משהו זולתה לגמרי "כגרזן ביד החוצב", ואני יכול להסתכל על הנפש כמו שהיא כבר התאחדה עם הגוף והיא מתפעלת ממקרי הגוף.

נמשיך עוד קצת לפני שנסביר יותר, כי אדמו"ר הזקן בונה את זה לאט לאט, עכשיו הוא מביא ראיה לכך שהנפש אינה מאוחדת עם השכל והמדות:

שהרי השכל והמדות הם מקבלים שינויים, כי במדות יש קטנות וגדלות שהקטן אוהב דברים קטנים בו, והשכל כל זמן שמזקינים בו.²² ולא שייך כ"ז בעצמיות הנפש ומהותה שהיא אינה בעלת שינויים כלל, ואינה מקבלת שינויים ממקרי הגוף, שאינה מתלבשת בעצמותה בגוף, אלא הארוותיה וכחותיה שהן המתפשטות בגוף ומתלבשות בו, הן מקבלים שינויים מצד הגוף המקבל בקטן כן ובזקן כן בו.

וגם השכל והמדות אינן רק הארוות הנפש וכחותיה המתפשטות בגוף, ואינן עצמיות הנפש ומהותה, אלא שהנפש פועלת ומתפשטת בכחות והארוות הללו.

ומ"מ אינן לבושין נפרדים ממש, כמו מחדו"מ שהן הארוות וכחות המלבישים ממש את הנפש (כמו לבוש המוסה בו), אבל השכל והמדות הן הארוות מעצמיות הנפש ואינן לבושין ממש אלא תקונין שעצמותה מתקנת ומתנאה בהן כמו תקון התכשיט שהוא המיפה את האדם שמתקשט בו ומתנאה:

גם כאן הוא אומר משהו הפוך ממה שאמר קודם. קודם הוא אמר ש"הנפש מתפעלת ממקרי הגוף" וכאן פתאום הוא אומר שהנפש "אינה מקבלת שינויים ממקרי הגוף". קודם

²² משנה מסכת קינים (ג, ו) "זקני עם הארץ כל זמן שמזקינין דעתן מיטרפת עליהן... אבל זקני תורה אינן כן אלא כל זמן שמזקינין דעתן מתישבת עליהן".

²¹ וכמש"כ בפרק כט בתניא "בצדיקים... נשמה הטהורה שהיא נפש האלהית הוא האדם, וגופם נקרא בשר אדם. וכמאמר הלל הזקן לתלמידיו כשהיה הולך לאכול, היה אומר שהוא הולך לגמול חסד עם העלובה ועניה, הוא גופו, כי כמו זר נחשב".

הוא אמר "שהגוף מתאחד עם הנפש והנפש פועלת בו כרצונה, כאילו היה עצמותה ומהותה ממש" וכאן הוא אומר "עצמיות הנפש ומהותה.. אינה מתלבשת בעצמותה בגוף, אלא האריותה וכחותיה שהן המתפשטות בגוף ומתלבשות בו, הן מקבלים שנויים מצד הגוף המקבל".

אלא שהעניין הוא כמו שאמרנו, בהתחלה הוא הסתכל על הנפש כפי שהיא כבר התאחדה בגוף "כאילו היה עצמותה ומהותה ממש" – ואז באמת הוא אמר שהיא "מתפעלת ממקרי הגוף". אך כעת הוא מסתכל על הנפש כפי שהיא בפשיטות שלה ועל זה הוא אומר "עצמיות הנפש ומהותה... אינה בעלת שינויים כלל, ואינה מקבלת שינויים ממקרי הגוף", ואז באמת הוא אומר שהשכל והמדות הם רק "הארות הנפש וכחותיה המתפשטות בגוף".

עם לבושים – גוף, בלי לבושים – תיקונין.

עכשיו נסביר יותר טוב את הנקודה הזאת (בהתחלה זה ישמע בדיוק הפוך ממה שהוא כותב, אבל לאט לאט נסדר את זה): כשאני אומר שהשכל והמידות נחשבים כמו גוף, זה רק כשאני אומר שלגוף יש גם לבושים, אבל אם אין לבושים אז אני לא אקרא לשכל ולמידות בשם "גוף" (אלא אם כן אני אתייחס לגוף עצמו כ"גרזן ביד החוצב"). ונסביר:

אם אני אנסה לחשוב על השכל והמדות עוד לפני שהם התלבשו במחדו"מ, ואני אנסה לצייר לעצמי רק את השכל והמדות עצמם – אני לא אצליח להתייחס אליהם ולתפוס אותם בכלל כמשהו שעומד בפני עצמו, אני אסתכל עליהם כמאוחדים לגמרי עם הנפש. רק לאחר שהם מתלבשים במחשבה דיבור ומעשה אני יכול להסתכל עליהם כעומדים בפני עצמם, ע"י המחדו"מ הם מתממשים ויש להם מציאות קיימת, ואז הם נקראים גופים, כך אדמו"ר הזקן מסביר את הלשון 'לגבי' 'גופין לגבי לבושין'. (בכמה מקומות הוא כותב יותר מזה, הוא כותב שמדות ללא הלבושים לא רק ש הם לא נקראים גופים אלא הם בכלל לא היו יוצאות אל הפועל²³). למה זה נקרא "גופים"? כי באמת כאשר השכל והמדות נתלבשו אזי הנפש נתפסה במשהו ממשי. מה זה המשהו הממשי? זה לא הלבושים. הלבושים זה משהו שהוא בכלל רחוק ממנה לגמרי, היא לא מתאחדת איתם. אבל היא מתאחדת עם השכל שהתלבש בתוך המחדו"מ כשם שהנפש מתאחדת עם הגוף שמתלבש בלבושים.

שכדי שיהיה חסד אני צריך שיהיה זולת (ראה באריכות במאמר "איתא במדרש תילים").

²³ כמו שכתוב לגבי מידת החסד, שאין חסד בלי שיש משהו לעשות איתו חסד, כלומר

אבל אם אני אסתכל מה היא הנפש כאשר היא החליטה להתלבש בתוך השכל עוד לפני שיש מחשבה דיבור ומעשה, רק עצם ההתלבשות של הנפש בתוך השכל והמידות, על זה אני לא יכול להגיד שזה כמו גופים ממש, על זה הוא אומר שזה נקרא כמו תיקונים. מה הכוונה שזה כמו תיקונים? שהנפש היא פשוטה מצד עצמה לגמרי, והיא מיתתקנת בדבר הזה. זה כמו אדם שמתקשט, הוא רוצה להחליט איך הוא יופיע, איך הוא יביע את עצמו, כך הנפש מחליטה איך היא תגלה את עצמה איך היא תופיע את עצמה אבל היא עדיין לא מופיעה את עצמה לידי גילוי בפועל. בסוף, לאחר שהיא תביא את עצמה לידי גילוי בפועל במחדו"מ אזי יקרה תהליך הפוך ונקרא לזה "גופים"²⁴.

אנת הוא חכים

ועד"ז יובן גם למעלה ב"ס שנק' תקונין (והיינו חכמה ומדות דאצי' דאיהו וגרמוהי חד כו'. אבל ב"ע הן בחי' לבושין ממש ועליהם אמר לבושין תקינת לון כו'). כי הנה "אנת הוא חכים", פי' "אנת הוא" היינו אא"ס, "חכים" שנמשך בבחי' חכמה, ע"ד "במקום שאתה מוצא גדולתו" כו' ועדיין אינו חכים בחכמה ידיעא, אלא שנק' "חכים" לפי שהוא מקור החכמה ומומנו המשכת חכמה בבי"ע.

מה נקרא "חכמה ידיעא", ומה נקרא "חכמה לא ידיעא"? צריך להסביר מה זה אומר. ההבנה הפשוטה היא ש"ידיעא" היינו ששכל של נברא יכול להבין את זה ו"לא ידיעא" היינו ששכל נברא אינו יכול להבין את החכמה דאצילות. אבל זה לא עיקר הכוונה. עיקר הכוונה²⁵ היא האם יש כאן מציאות קיימת שאותה אני יכול לדעת או עצם זה שה' נמצא שם זה הופך להיות המציאות. כלומר, כשאני אומר למשל שיש פה מכשיר, אני יודע שיש פה מכשיר, זאת אומרת שהמכשיר קדם לחכמה שלי, לידיעה שהוא קיים. יש לי חכמה, אני יודע שיש פה משהו, וזה נקרא "חכמה ידיעא". מה הכוונה? שהחכמה הזו היא משהו שאפשר לדעת אותו. יש מה לדעת פה. אבל "אנת הוא חכים ולא בחכמה ידיעא" כי אצלך

²⁴ [א.ה. כך מבואר ב'זה השער' עמ' 359-360. אך ראה שם בהערה 39 שאמנם זה ההסבר שמופיע בשער היחוד והאמונה שם (ס"פ י') אך ההסבר בתורה אור אצלינו הוא כמו מה שהרב קרא לו כאן "ההבנה הפשוטה". אך הרב אמר שלא התכוון לדייק שדווקא זה ההסבר כאן או שם אלא בעיקר רצה לחדד שנשים לב לנקודה].

²⁵ אם ניתן לזה דוגמא ממשוה שאנחנו מכירים זה כמו אדם שעברו עליו כל מיני חוויות בנפש, כאשר אני אומר שעברה עליו חוויה בנפש, אני בעצם אומר שקרה פה משהו והנפש מתפעלת עכשיו ממקרי הגוף, אך למרות שקרה משהו אני לא יכול לתפוס את הדבר בכלל מצד עצמו אלא אם כן הוא יתלבש במחשבה דיבור ומעשה, שזה יתפשט לזולתו לגמרי (ואז כבר הם יקראו "גופין לגבי לבושין").

זה עובד הפוך, אצלך אין משהו שכבר קיים שעכשיו אתה יכול לדעת אותו, אלא הקב"ה החליט שיהיה סדר השתלשלות שמגיע לך שיהיה לו גם בחינת חכמה, הוא האציל את בחינת החכמה, אז עכשיו שהוא חכם, זה לא בגלל שיש חכמה והוא נהיה חכם, אלא זה הפוך. הוא מייצר לו את מה שהוא נהיה חכם.²⁶

הגם שאין ערוך חכמה דבריא כו' וכ"ש דעשיי' כו' להיות נק' בשם "חכים" על שם זה.

הנה הענין יובן על-דרך-משל ממה שארז"ל "אין לך כל עשב" כו' וגבוה מעל גבוה כו', והרי התפוח הגשמי יש בו מתיקות וחיך אוכל יטעם, האם נאמר שיש בכח הצומח אשר בארץ טעם ומתיקות ג'?! וכפשיטא במזל שאינו מערך ומהות זה כלל!

אלא הענין הוא שהמתיקות נמשך מחדש ומרירו מגבורה, והרי הם ענינים רוחניים רק שבהשתלשלות וסדר ירידת המדרגות מדרגה אחר מדרגה נתגשמו, עד שנמשך מבחי' חסד מתיקות כו', עם היות שאין ערוך אליו מ"מ הוא ממוזג ותכונותו.

וכמו שרואין כמה מוני עריבות ומתיקות ברוחניות, כמו תענוג של דבר חכמה הוא ג"כ מתיקות, וכן תענוג של ניגון שהוא מן הקול היוצא מן הלב בחי' המדות, ולכן בכמה ירידות והשתלשלות נעשה מתיקות גשמי ממש, הגם שההפרש וההבדל רב ביניהם.

וכך הוא הענין בבחי' חכמה שיש בה ג"כ גבוה מעל גבוה, והגם שחכמה דבריא אינה מערך ולא מהות חכמה הנראית ונגלית בעשייה, מ"מ הוא מקור ושרש להיות ממנה התהוות בחי' חכמה דעשי' הנגלית כו', וכך היא חכמה דאצי' עם היות שהוא בחי' "חכים" ולא בחכמה ידיעא" מ"מ היא בחי' מקור דמקור כו'.

אתה מתכווין לומר שאין לו בכלל את החכמה המסויימת? אם כן זה יוצא ממש מזור, ואם תגיד שבאמת יש לו את החכמה המסויימת אז הוא כן "חכם בחכמה ידיעא". אלא התכוונת לומר יותר מופשט, שהוא חכם בכל בחכמות שיהיו ואין לו שום חכמה מסויימת לא בגלל שחסר לו אותם אלא בגלל שהוא מייצר אותם. כלומר הוא מקור לחכמה אבל הוא לא חכמה. זה לא שהחכמה כלולה במקור, כי אם נגיד כך יוצא שהמקור הוא מורכב, אנחנו רוצים להגיד שהמקור הוא פשוט כי הוא מייצר את החכמות.

²⁶ שאלה: לא נכון להגיד שהתרגום החפשי כאן זה שחכמה ידיעא זה חכמה מסוימת? אין חכמה מסויימת שאתה מחוכם, כי אתה חכם בעצם, וקולט את כל החכמות עוד לפני שהם היו. הרב: ננסה לחדד את מה שאתה אומר ונראה האם באמת יש הבדל בין איך שאני הסברתי לאיך שאתה מסביר. כדי להסביר שיש הבדל בין מה שאני אמרתי למה שאתה אמרת צריך ממש לגשם את מה שאתה אומר. אתה הרי אומר שחכמה ידיעא זה חכמה מסוימת, והוא לא חכם בחכמה מסויימת אלא בכל החכמות שיהיו, האם

אבל להיות "אנת הוא חכים", דהיינו המשכת אור א"ס בחכמה, הנה החכמה ממש מאין תמצא, ולכן היא בחי' ענוותנותו ית' שהוא ירידה גדולה לפניו ית'.

וזהו לשון אצי' בלה"ק שהוא ל' ירידה והשפלה ממדרגתו העליונה להשפיל א"ע כאלו הוא במדרגה פחותה, וכמו "ואצלתי מן הרוח" דגבי משה, דלפי שאמר "מאין לי בשר", שהיתה מדרגתו במעלה העליונה ולא הי' יכול להשפיל א"ע בהמשכת בשר גשמי, לכן אמר לו הקדוש ב"ה "אספה לי שבעים איש" שהם במדרגה הפחותה, היינו שלא יהיו מתגשמי ממש אלא "ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם" פי' שאוריד ואמשיך בחי' שלך שיהי' למטה ממדרגתך, ושמתי עליהם שיהי' יניקה גם להם ממדרגה זו, אבל לא שיהיו עולים במעלת ומדרגת משה עצמו בו. וכמו "כ למעלה ענין אצי' הוא בחי' ירידה להיות התלבשות אור א"ס בחכמה בו, ולכן נק' ע"ס דאצי' "עשר תקונין" שהן בחי' לבושין לאור א"ס ולא עצמיות בו, ומכל מקום אינן לבושין ממש אלא תקונין, משום דאיהו וגרמוהי חד בו. משא"כ בי"ע כנ"ל:

מצד אחד הוא רוצה להגיד שזה מאוד רחוק ומצד שני רוצה להגיד שזה מתאחד לגמרי. למה זה מתאחד לגמרי? כי אין לזה בכלל קיום בפני עצמו. הלבושים שעליהם הוא ידבר אחר כך, הם כאילו יש להם קיום בפני עצמם. אבל לשכל והמידות שלי אין קיום בפני עצמם אני לא יכול לצייר אותם בפני עצמם אני רק יכול לצייר אותם כחלק מהנפש. אלא שהם משהו שגורם שיהיה אחר כך התלבשות בחוץ וזה החכמה והמידות בנפש. לכן מצד אחד זה מאוד רחוק, ומצד שני זה זה בעצמו זה קרוב ממש. כלומר, מתי אני רואה שזה רחוק? כשזה הופך להיות גופים לגבי לבושים. ואז אני אומר לעצמי זה לא הנפש עצמה, זה רחוק רחוק רחוק שהנפש תתקן את עצמה ככה. ומצד שני כשאני יוציא את הלבושים, אז אני יגיד מה יש פה? רק את הנפש עצמה, אז יוצא שמתאחד לגמרי.

מצוות כיבוד הורים (3)

בפעמים הקודמות הוסבר שכיבוד הורים פירושו לייקר את הרצון של ההורים. ההורים הולידו את האדם ורוצים אותו, והחיים של האדם נעשים טובים יותר כאשר הוא מודע לכך שהוא רצוי. על האדם לייקר את הוריו על כך שהם רוצים בו, ולשמוח בכך שמצוות כיבוד הורים גורמת שהחיים שלו יהיו טובים יותר, וגם זה חלק מהמצווה. שכן כאשר ההורים רואים שבנם שמח בחיים שהם העניקו לו זה משמח ומכבד אותם. בפעם הזו נמשיך להתבונן בכך שההורים רוצים את בנם, ונראה שניתן לראות הבדל בין הרצון של האבא את הבן לרצון של האב את הבן. בנוסף, נמשיך לדון ביחס למצוות כיבוד הורים במקרים בהם נראה לבן (בצדק או שלא בצדק) שההורים לא רוצים בו.

פרק ראשון: שימת לב לכך שההורים וה' רוצים את האדם (3)

ההבדל בין רצון האב לרצון האם

רצון ההורים בכללות הוא בטובת הילדים, ובכל אופן ניתן למצוא הבדלי אופי בין

רצון האב לרצון האם:

לעיל²⁷ הוסבר שהמלה 'אב' היא מלשון אבה-רצה, וכך אצל האב העיקר הוא הרצון במציאות הילד, רצון כפי שהוא, כמעט אפשר לומר רצון מופשט. כלומר האבא עסוק בעיקר ברצון שיהיו לו ילדים והמשכיות, והאמא עסוקה ברצון שלילדים יהיה טוב ונעים, ובאופן טבעי מתמודדת יותר עם הצורך להצדיק, גם כלפי עצמה וגם כלפי הילד, את ההולדה של הילד²⁸.

את המילה 'אִם', אפשר לדרוש מלשון 'אִם' (ראה ברכות נז.), לשון תנאי: האם מרגישה שאם טוב לילד טוב לה, ואם לא טוב לילד גם לא טוב. האמא שמה את כל האישיות שלה במקום בו היא רוצה שלילד יהיה טוב, וממילא אם לילד לא טוב, מתעורר אצל האמא סימן שאלה בקשר לכל החיים, האם בכלל טוב לחיות²⁹.

בספר 'בראשית רבתי' בפרשת וישלח, על הפסוק "והוא עובר לפניו".

²⁹ לפעמים קושי ודיכאון שיש לאשה לאחר לידה נגרם מכך שהיא מרגישה שתפקידה הוא לשדר לילד שטוב לחיות. לפעמים כאשר האמא צריכה לגייס כחות לשדר לילד שטוב שהוא חי, זה מזכיר לה (במודע או שלא במודע) מקומות נעלמים

²⁷ בחלק הראשון (שהתפרסם בגליון 66). ויש לציין לדברי הרד"ק בספר השרשים שלו ש

²⁸ ראה במה שמסופר על יואב ודוד המלך בקשר לפסוק "כרחם אב על בנים", באוצר המדרשים (איזנשטיין) בערך יואב (מובא גם

ההבדלים הללו בין רצון האב לרצון האם בידי ביטוי בכך שהאבא עסוק יותר בהמשכיות וקיום המשפחה, ורוצה לראות את הילדים עצמאיים; והאמא לעומתו עסוקה בהענקת חום ובדאגה יום יומית לצרכים של הילד, ולכך שלילד יהיה טוב ונעים³⁰.

האמור בא לידי ביטוי בהבדל בין עשרת הדברות שבפרשת יתרו, שנאמרו ישירות מפי ה', "אבינו ממש האמיתי"³¹, לבין עשרת הדברות שבפרשת ואתחנן שנאמרו מהשכינה (שנקראת "אם הבנים"³²) המדברת מתוך גרונו של משה³³: בעשרת הדיברות שבפרשת יתרו כתוב "כבד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימך על האדמה...", ובעשרת הדברות שבפרשת ואתחנן, שם חוזר משה רבינו על עשרת הדברות, נוספת הוספה מיוחדת – "...למען יאריכון ימך ולמען ייטב לך..."³⁴ לפי דרכנו, המילים "למען יאריכון ימך" הן כנגד האב הרוצה בעצם קיום הילד (וכאמור³⁵ שימת הלב של הבן לרצון הזה 'מאריכה' את ימיו ומעניקה לחייו תוקף משמעות), ו"למען ייטב לך" כנגד האם הרוצה בטובת בנה (ובכך שהוא שם לב לרצונה באמת נהיה לו טוב יותר ונעים יותר בחיים). כחלק ממצוות כיבוד הורים על האדם לשים לב ולייקר את שני הרצונות של ההורים שלו: הרצון בעצם הקיום שלו, והרצון שיהיה לו טוב³⁶.

³⁰ אפשר להקביל את רצונות האב והאם לשתי הדברות – "אנכי ה' אלוך" ו"זכור את יום השבת לקדשו". ב'אנכי ה' אלוך' ה' נוכח, זהו עצם הקיום שלו, וממילא גם שלנו, וזה ממש כמו רצון האב בילד. לעומת זאת מצוות השבת היא כבר רצון של ה' שאנחנו נטעם את הטעם הטוב של העונג שלו, כמו רצון האם שיהיה לילד טוב. כך יוצא שמצוות כיבוד הורים כוללת את הדיברות שלפניה. על ידי מצוות כיבוד אב ואם מתגלה גם שה' הוא אלוךינו והוא רוצה בעצם הקיום שלנו, ולכן הוא ברא אותנו והוציא אותנו ממצרים; וגם שה' רוצה שיהיה לנו טוב, ולכן הוא נותן לנו את השבת.

³¹ תניא פרק מד.

³² ראה תניא פרק נב.

³³ תניא פרק לד. וראה זוהר ח"ג דף רלב, סוף ע"א.

³⁴ דברים ה, טו.

³⁵ בחלק השני, שנתפרסם בגליון 67.

³⁶ כפי שנכתב בעלון הקודם (מס 67), ההורים רוצים בילדיהם גם כאשר זה לא תמיד גלוי על פני

בתוכה, שבהם גם לה עצמה יש ספקות אם טוב שהיא חיה. כאשר הספקות הללו מתחברים לספקות שיש לה בקשר לשאלה אם טוב שהילד חי, זה מקשה עליה לתפקד כאמא. התפקיד של האיש, שמטבעו רוצה בעצם הקיום של הילד, לשדר לאמא עד כמה החיים שלה ושל הילד יקרים בעיניו, ועד כמה הוא רוצה אותם בלי שום ספקות, ואין להתפעל מהקשיים יתר על המידה.

[אננם כאשר האיש משדר לאשה שהחיים שלה ושל הילד יקרים בעיניו, עליו לחשוב טוב איך לעשות זאת בצורה טובה ועדינה. לפעמים יכול להיות שדווקא אם האב ישדר לאם שהקשיים לא כל כך גוראיים – דווקא אז האם תרגיש שהחיים שלה לא מספיק חשובים בעיניו, ולא מספיק מעניינים אותו, וזה רק יגביר את הקושי אצלה. עיקר הנקודה המוסברת פה היא שהתפקידים של האיש והאשה בגידול הילדים הם שונים, כפי שנכתב בפנים, והשוני בא לידי ביטוי גם בקושי לאחר הלידה, וגם בדרך להתגבר על הקושי. איך הדברים נעשים בפועל – אין כאן המקום להאריך.]

טובה, אבל השורש של ההתנהגות הזו היא מה שהאב רוצה בעצם הקיום של הבן, ולכן הוא דוחף אותו להיות עצמאי.

גם אצל האם, התחושה ש'אם לילד לא טוב גם לה לא טוב', יכולה להביא למערכת יחסים סבוכה וטעונה, שיכולה להגיע אפילו לשאלה אם האמא אוהבת ורוצה את הילד שלה. למשל, לפעמים כאשר לילד לא טוב, זה משדר לאמא שהיא אמא לא טובה. זה גורם לאם לחוש לא טוב, ולפעמים היא מאשימה בכך את הבן, ומוציאה את הכעס שלה עליו. היא מרגישה שאם לא היו לה ילדים החיים שלה היו טובים, וממילא רק הילדים הם אלו שמפריעים לה לחיות. גם כאן, אמנם ההתנהגות של האמא במקרים כאלו היא התנהגות לא טובה, אבל השורש שלה הוא שהאמא כל כך רוצה את הבן, עד שאם לא טוב לבן גם לא טוב לה.

השטח. הסיבות שבשלן קשה לילד, ולפעמים גם להורים, ליהנות את רצון ההורים הן כמובן רבות, אבל על פי מה שהוסבר בפנים אפשר לזהות מאפיין כללי אצל האב, ומאפיין כללי אצל האם: אצל האב, הרצון בעצם הקיום של הבן (ופחות בכך שיהיה לילד טוב ונעים, כמו האמא) עלול להתפרש בעיני הילד כהתעלמות וניתוק, ולפעמים גם לבוא כך לידי ביטוי בפועל אצל האב. למושל, העובדה שהאב מתעסק בעיקר בעצם הקיום של הבן ובכך שהבן הוא ההמשכיות של ההורים, גורמת שהאב מתייחס לילד כעצמאי. ברור לאבא שהילד אמור להיות עצמאי ולהסתדר בעצמו, ולפעמים זה גורם שאין לאבא סבלנות להתעסק עם הקשיים של הילד. האבא חושב שאם יש לילד קשיים, על הילד להסתדר איתם בעצמו, והאבא לא אמור להיות עסוק בהם, וזה יוצר ניתוק בין האב לבן. אמנם ההתנהגות של האב בפועל במקרים כאלו היא לא

שו"ת בעבודת ה' בישיבת דורשי יחודך

שימו לב: שאלה נוספת בהמשך!

שאלה: מחר הולכת להיות עצרת תפילה המונית של ציבור יראי ה' נגד הזלזול בלומדי התורה. מה המקום שלנו בדבר הזה?

מה המחלוקת העיקרית?

תשובה: יש שאלה כללית, האם צריך להתגייס או לא, זו מחלוקת בין הציבורים השונים, בין הדמויות הרבניות. אני לא רוצה להיכנס לכך עכשיו, אני לא חושב שזו הסוגיא.

מה שבאופן בסיסי יש דבר כזה מלחמת מצוה – זה מוסכם על כולם. ומה שבאופן פשוט כאשר יש מלחמת מצוה צריך להתגייס – זה גם מוסכם יחסית.³⁷

האם כל הדבר הזה הוא רלוונטי להיום או לא? זו בעיקר המחלוקת. מה הכוונה? כי בעצם התחושה היא שמי שמוביל את הצבא ומי שמוביל את הממסד והמדינה הוא לא עושה זאת בגלל שזה מצווה, אלא הוא עושה זאת בגלל הלאומיות שלו. הוא לא בא ואומר: "יש מצווה אז אני אעשה את זה". אלא הוא אומר שזה הקיום של הלאומיות, כל אחד לפי מדרגתו, כמה אמונה הוא מכניס לזה. והשאלה היא האם ההצטרפות לדבר הזה היא מה שחשוב היום ומה שטוב היום, זו המחלוקת העיקרית.

בסופו של דבר לומדי התורה באים ואומרים שההעמדה כאילו הצבא הוא דבר קריטי ומלחמת מצוה ולכן כולם יוצאים "אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה" וממילא תלמידי חכמים גם יוצאים – זה נכון כאשר אתה שם את הכותרת הנכונה. אבל כאשר אתה שם את הכותרת הלא נכונה אז ממילא עיקר המלחמה היא לשים את הכותרת הנכונה.

לא צריכי נטירותא" זה שייך גם במלחמת מצוה קשה להגיד, אבל אולי יש מי שיגיד. לא רוצה להיכנס לזה.

³⁷ אולי יש שיגידו שתלמידי חכמים יש להם איזה פטור, לא נראה לי כל כך אבל אולי נמצא מי שיגיד, ולהגיד שדברי הגמ' "רבנן

כלומר יותר חשוב לשים את הכותרת הנכונה אבל לא להילחם, מאשר להילחם בלי לשים את הכותרת הנכונה. ממילא נוצר בלגן, זה מושך לפה וזה מושך לפה.³⁸

מה גורם לכ"כ הרבה יראי ה' להתקבץ

נגיד ככה: המלחמה היומיומית של האדם נגד היצרים שלו והשקיעה בתוך החומריות היא מלחמה קשה. והפחד שאם אתה לא תשים את המלחמה הזו בכותרת אז כל המלחמות האחרות לא יהיו שוות כלום, הוא זו שגורם לכל כך הרבה יראי ה' להתקבץ סביב הנקודה הזו.

אחד המאפיינים של הציבור החרדי היא שאף אחד לא יגיד בכלל על מה ההפגנה בדיוק, רק באים ואומרים לנו התורה מאוד חשובה ואנו צועקים לקב"ה שיעזור שימשיך עולם התורה. אין נאומים, אין כותרות, אפילו לא אומרים מה רוצים. רק רוצים להגיד שיש פה המון יהודים שמתפללים לקב"ה שיעזור להם שעולם התורה יצליח. זהו, כותרת הכי לא מציאותית אבל הכי משקפת. היא הכי לא נכנסת לתוך המציאות, והכי משקפת את מה שהם רוצים – רוצים שעולם התורה יפרח.

אז יש כאלה שמגיעים ויש כאלה שלא מגיעים. יש כאלה שלא מגיעים – כי הם אומרים "אנחנו רוצים לדעת האם זה מוביל לכך שאנחנו אומרים אמירה ברורה שאין גיוס", אומרים להם "לא", אז הם אומרים "אנחנו לא באים". יש כאלה אומרים הפוך "אנחנו לא מוכנים שתהיה אמירה נגד מלחמת מצוה", שעקרונית צריך להילחם ועכשיו יש סיבה שלא. כל אחד לפי עניינו. זה לא כזה חשוב.

כל אחד חושב על מה המלחמה שלו והוא נלחם את המלחמה שלו וזה טוב מאד. אבל זה מעניין שמצליחים לקחת ציבור כל כך גדול של יראי ה' שמרגישים שיש להם הזדמנות להגיד שיראת ה' היא מה שמעניין אותנו ואנחנו מתפללים לקב"ה שזה מה שיוביל אותנו וזה מה שחשוב ולא מסגרת חיצונית של מדינה וחוק ולא לאומיות מנותקת מאמונה בה'. וזה מה שאנחנו רוצים. וזה יפה ונחמד שיש ציבור גדול כזה.

ואם יש מישהו שרוצה להגיד שמלחמת מצוה מאוד חשובה הוא יכול להפגין נגד ההפגנה. ויכול להיות אחד שיגיד שאם לא אומרים מפורש שאין בכלל גיוס הוא גם יכול לעשות הפגנה נגד. הכל בסדר. כל אחד עם מה שמרגיש שמאוד בוער לו.

³⁸ ראה בגליון 67 במאמר "לנצח את קליפת ישמעאל".

כיף לראות את היהודים שבאים

תכל'ס זה מאוד נחמד וחשוב לשים לב שיהודים מתקבצים, בפרט כמו שדיברנו פעמים דומות² כמה זה "זה לעומת זה עשה האלקים". שעומדים המנהיגים הרוחניים בעלי האמונה הכי קיצונית של הס"א היום, וככל שאתה מנהיג יותר רוחני אתה יותר שקוע בלייצר טילים ופצצות ולהשמיד ולהרוג ולהיות אכזרי. בן אדם בן 85, לא יודע מה מצבו היום, אבל עד לא מזמן לא נס לחו וכולו שקוע בכך שיהיה אכזריות ורע, שיהיה טילים, שיהיה השמדה. זה נקרא האמונה שלו באלקים. ואצלנו מי שהולך חזק על האמונה זה להגיד שלא יתגייסו שלא יהיה צבא...

פשוט יפה לראות את הפער בין היהודים לבין הגויים בעניין הזה. משעשע ביותר, אי אפשר להתעלם מההשגחה הפרטית הזאת. וברור שמאוד משמח להיות בצד של היהודים שלהאמין בקב"ה זה לרצות לדעת מה הוא רוצה מאיתנו, שאנחנו חושבים איך אנחנו קשורים אליו ולא איך אנחנו מחניפים לו ומתאכזרים למי שלא... זו אמונה מטורפת. שכל שאתה מצליח לייצר יותר נשק שיהרוג יותר אנשים כך אתה נחשב מנהיג רוחני יותר גדול. ככה רואים את "זה לעומת זה" אצל הגויים. אצלנו ככל שיהודי יותר נתון כמה ה' רוצה ממנו משהו ומחויב לזה וכל מה שמעניין אותו זה כמה הקב"ה מחייב אותי עוד יותר ועוד יותר זה מה שמחייב אותו הוא נהנה מהקשר עם הקב"ה.³⁹

על כך אנו אומרים "אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו ומה יפה ירושתנו". לכן זה כיף, אני מסתכל על ההפגנה הזו ואומר זה פשוט כיף לראות את היהודים כשהם באים עם אמונה חזקה בה', איך הם אומרים שצבא זה בכלל לא אנחנו. אז נכון, יש אחר כך ויכוח לגבי מה שיש דבר כזה צבא. אבל זה לא אנחנו. יכול להיות שהידים ידי עשיו לפעמים, כמו שנקרא עוד כמה שבתות אבל הקול קול יעקב.

שאלה: היתה לנו שאלה בלימוד. נגיד לומדים רמב"ם ויש לך הסבר טוב בסוגיא. אבל אתה רואה שהמפרשים לא הסבירו כך. כמה יש מקום להיות חצוף ולהסביר את הרמב"ם בצורה אחרת איפה שגדולי ישראל הסבירו אחרת? מה, הם לא ראו את מה שאתה רואה? לפעמים נראה לך שממש מוכרח להסביר אחרת...

את הנפש על האמונה שלהם וגם אנחנו. אך כשרואים על מה הם נלחמים ועל מה אנחנו נלחמים זה בהחלט מצדיק.

³⁹ זה גם מה שנותן לנו הרבה מההצדקה לכל המלחמה. כי אם מסתכלים מבחוץ לא נראה שיש כ"כ הבדל בינינו לבינם, גם הם מוסרים

תשובה: כאשר לומדים, מאוד טוב להגיד דברים שנראים לך ישרים ופשוטים ומתמצים. מצוין להגיד כך. ואם אתה רואה שלא אמרו כך ובכל זאת זה נראה לך ישר, אז פשוט אתה צריך להגיד – יש לי קושיא. משהו פה כנראה לא מסתדר, ולא תמיד אתה מוצא תירוץ. אז יש לך צריך עיון על עצמך, איך יכול להיות שאמרת תירוץ כזה טוב ואף אחד לא אמרת זאת לפניך. אבל ודאי שכדאי, כל התורה כולה בנויה מקושיות ותירוצים. רעק"א ידוע שהוא אחד הדוגמאות היפות שהרבה הערות שלו נגמרות בצ"ע וצע"ג. רעק"א הוא חלק חשוב מאוד בתורה. הוא אחד הגוונים היפים שמפארים את הלימוד של תורה שבעל פה. ההערות שלו על הגמרא רש"י ותוספות הם חלק מהפאר של התורה. אז אם מישהו כותב ונשאר בצריך עיון, הוא בסדר גמור.

עלון מעמקים מופץ בכל שבוע ברחבי הארץ

בעלון מובאים שיעוריו של הרב יצחק שפירא

המבארים את פרשיות השבוע ומאמרים חשובים בעבודת ה' בצורה עמוקה ובהירה החודרת למעמקי הנפש

רוצה להיות שותף בהפצת העלון, ובחיבור של רבים לעומק של התורה?

חייג עכשיו 058-6305341 - מאיר, או 0537246111 - יוסף

